

N:o 34.

Af herr **K. Schönbeck**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ändrad lydelse af förordningen den 13 september 1864 angående ränta vid försträckning.

Enligt handelsbalkens 9 kapitel 6 § är det förbjudet att taga eller låta förskrifva sig större ränta än sex för hundra om året; och viss påföljd för öfverträdelse häraf finnes jemväl i samma paragraf stadgad. Men enligt kongl. förordningen den 13 september 1864, angående den s. k. fria räntan, eger hvad som sålunda är stadgad icke tillämplighet vid försträckning, som mot förskrifning, utan säkerhet af inteckning i fast egendom eller pant af i sådan egendom intecknadt skuldebref, lemnas på viss tid ej öfverstigande sex månader.

Af sistnämnda kongl. förordning kan man finna, att den tidens lagstiftare måste hafva varit det fria aftalet särdeles bevågne. Såsom regel torde detta också vara ganska riktigt; men det finnes väl ingen regel utan undantag. Och enligt mitt förmenande borde såsom ett undantag från det fria aftalet gälla, att räntan icke finge öfverstiga vissa procent af det utlånta kapitalet. Ty man bör dock betänka, att det härvidlag gäller att skydda de allra fattigaste och mången gång oerfarnaste mot kapitalisters onaturligt högt uppdrifna förvärfsbegär. Detta är också i vår närvarande tid så mycket mera af behovet påkalladt, som materialismen och den krassa egoismen under de senare 20 à 30 åren gripit omkring sig med en oerhörd kraft. Också har man tyckt sig finna, att, såsom en följd deraf, snikenheten och den mest utpreglade roffarenaturen, som förr med rätta väckte afsky och

förakt, nu mera rätt väl fördragas äfven inom de bildade klasserna, så att till och med yttringarna deraf ofta endast betecknas såsom bevis på drift och företagsamhet. Men genom en sådan snedvridning af det allmänna rättsmedvetandet blifva de mindre lyckligt lottade prisgifna åt en lika hejdlös som hjertlös utplundring.

Procenteriet har också sedan 1864 frodats ganska ansenligt och detta icke allenast hos sådana personer, som gjort till sitt yrke att begagna sig af andras nödställda belägenhet för att för sina penningar utpressa en ränta af 40 à 60 procent om året och deröfver, utan jemväl hos sådana, som under filantropiens förklädnad drifva lånerörelse i så kallade pantaktiebanker mot en ränta af gemenligen 36 procent om året. Men detta kan enligt min tanke icke kallas för annat än ocker. När man nu besinnar, att ett sådant ockrande bedrifves af rikt och uppburet folk mot i allmänhet de allra fattigaste och mest hjälplösa i samhällena, så må man väl rysa för att sådant kan ske under lagens hägn och myndigheternas uppsigt i ett land, der folket berömmar sig af att icke allenast i fråga om allmän civilisation och kultur utan jemväl i kristligt afseende befinna sig på en hög ståndpunkt.

Väl inser jag, att förvaltningskostnaderna i en sådan inrättning, der till säkerhet för försträckningarna gemenligen nedsätts kläder, möbler och andra skrymmande saker, äro i förhållande till rörelsekapitalet så stora, att det icke låter sig göras med hänsyn till inrättningens bestånd och delegarnes utfående af en skälig ränta för sina insatta medel att taga en så pass begränsad ränta som efter sex procent. Men erfarenheten har dock gifvit vid handen, att en ränta af 15 à 20 för hundralet om året icke allenast räcker till för bestridande af förvaltningskostnaderna och till utdelning åt aktieegarne af en skälig ränta, utan jemväl till afsättande af något, om ock ringa, öfverskott till reservfond. Der 36 procent beräknats och utpressats, har det åtminstone på ett ställe i södra Sverige visat sig, att, förutom nämnda förmåner, rörelsen beredt sina lyckliga egare den glädjen, att aktiekapitalet inom en jämförelsevis kort tid fördubblats, så att aktieegarne tilldelats för hvarje aktiebref ett nytt sådant; och derefter kunna de med säkerhet alltså påräkna tolf procent utdelning i stället för sex å sina insatta medel.

Det är tydligt, att de yrkesmessige »procentarne» göra jämförelser mellan sig och bemälda hedrade bolagsmän, hvilka, gemenligen varande i besittning af alla möjliga materiella förmåner, derjemte ofta vilja gälla för bildningens, moralitetens och kristendomens målsmän. Och vid dessa jämförelser finna de ett stöd eller ett försvar för sin

handtering. De hafva åtminstone icke anspråk på att förvärfva både guld och ära af sin rörelse, utan åtnöja sig med det förstnämnda. Men nog inse de, att det dock icke är så synnerligen stor skillnad mellan 36 procent och 40.

Lagstiftningens mellankomst synes mig här vara i hög grad behöflig. Som emellertid icke jag, men väl Kongl. Maj:t, förfogar öfver ett tillräckligt material för frågans behöriga utredning, tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till en sådan ändring af kongl. förordningen den 13 september 1864, att någon gräns sättes för räntans storlek vid sådan försträckning af penningar, som deri omnämnes, och att i intet fall må, vid sträng påföljd för öfverträdelse deraf, högre ränta tagas, än hvad som sålunda pröfvats vara å ena sidan mera rimligt och å andra sidan tillräckligt för pantaktiebankernas bestånd.

Stockholm den 24 januari 1895.

Kristian Schönbeck.